

УДК 336

С.В. ЯРОШЕНКО

Київський національний торговельно-економічний університет

ТОРГОВЕ ФІНАНСУВАННЯ НА РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

У статті розглянуто поняття торгового фінансування та особливості його застосування на ринку банківських послуг України.

Ключові слова: *торгове фінансування, акредитив, структурне фінансування, проектне фінансування, факторинг, форфейтинг, вексель, банківська гарантія.*

Постановка завдання

Торгове фінансування є специфічним банківським продуктом, що відкриває нові, сучасні можливості економічного розвитку, як компаній так і комерційних банків, що в свою чергу дає поштовх до економічного розвитку країни. Роль торгового фінансування в сучасному фінансовому і економічному світі дедалі більше зростає. На сьогоднішній день відсутній єдиний підхід до визначення терміну «торгове фінансування» як у сучасній економічній літературі так і в українській і світовій банківській практиці. В багатьох підручниках та наукових роботах лише незначна частина виділена торговому фінансуванню. Тому, детальний розгляд та визначення сутності торгового фінансування набуває особливої актуальності.

Об'єкти та методи дослідження

Загальні теоретичні питання присвячені проблематиці інструментарію, схемам торгового фінансування та міжнародних розрахунків розглядалися в роботах таких вітчизняних та зарубіжних авторів як: Д. Кейнс, Л.М. Красавіна, О.І. Лаврушин, Б.С. Івасів, А.М. Мороз, М.І. Савлук, С.М. Бровков, Л. В. Руденко, Э. Чарлтон, А.П. Румянцев та інші.

Однак, наявні наукові джерела не містять детального розгляду торгового фінансування як єдиного поняття, механізму фінансування, більшість питань приділяються виключно окремим інструментам. У науковій літературі досі відсутня достатньо повне поняття торгового фінансування.

Метою цієї статті є детальне дослідження існуючих підходів до формування поняття торгового фінансування, обґрунтування його сутності та виведення найбільш місткого та основоположного формулювання поняття торгового фінансування на ринку банківських послуг України.

Результати та їх обговорення

Багато суперечок виникає відносно існування та вживання самого терміну «торгове фінансування» або «торговельне фінансування» в українській мові, зв'язуючи його появу внаслідок процесу калькування. Однак, по-перше, насправді, кальок у мові набагато менше, ніж звичайних запозичень, і, по-друге, їх важко виявляти, оскільки критерії, за якими слово слід кваліфікувати як кальку, не є чіткими. Тому, на нашу думку, «торговельне фінансування» є запозиченим економічним терміном з англійської мови (від англ. «tradefinance»), хоч і складається воно із двох слів українською мовою. Однак саме поєднання цих слів утворює однойменний термін-словосполучення.

Не зважаючи на те, що термін «торгове фінансування» широко використовується у банківській практиці, його сучасне трактування є досить неоднозначним, тому, перш за все, слід з'ясувати його сутність. Більшість спеціалістів банківського суспільства ототожнюють торгове фінансування з

фінансуванням експортно-імпортних операцій, видачею акредитивів і наданням клієнтам банківських гарантій, що підтверджують інформаційні та рекламні матеріали банків, які були оглянуті нами на ринку банківських послуг в період сьогодення.

Проаналізувавши інформативні матеріали зарубіжних, російських та українських банків щодо надання послуги (або продукту) торгового фінансування не важко помітити, що визначення терміну торгового фінансування, який використовується в тому чи іншому банку відрізняється один від одного. Тобто кожен банк трактує торгове фінансування по-своєму, орієнтуючись на свої власні цілі та вподобання на ринку банківських послуг. Багато банків поєднують торгове фінансування та надання документарних операцій в єдину сітку послуг, як ми вже згадували раніше, відносячи його виключно до документарного бізнесу.

Розглянемо нижченаведені визначення терміну торгового фінансування, які сьогодні використовуються комерційними банками.

Торговельне фінансування – це комплекс банківських інструментів, який дозволяє замінити звичайне кредитування та мінімізувати ризики, притаманні торговельній угоді [1].

Торгове фінансування та документарні операції – широкий спектр послуг, у тому числі фінансування зовнішньої торгівлі й інших зовнішньоекономічних розрахунків [2].

Торгове фінансування – документарні операції як альтернатива прямого фінансування. Дані операції дозволять знизити фінансове навантаження на підприємство в порівнянні з вартістю кредиту, а також зміцнити взаємовідносини з партнерами як в Україні, так і за її межами [3].

Торгове фінансування – організація фінансування імпортних та експортних контрактів. У випадку такого фінансування платіж за акредитивом проводиться за рахунок іноземного банку. Оскільки вартість ресурсів іноземних банків нижча, ніж у банків в Україні, умови такого фінансування значно вигідніші у порівнянні з традиційним кредитуванням [4].

Якщо говорити про визначення терміну торгового фінансування в економічній літературі, найбільш використовуваним є наступне визначення: торгове фінансування – фінансування експортно-імпортних операцій клієнтів з використанням різних інструментів і, як правило, із залученням кредитних ресурсів на міжнародних ринках капіталу.

Всі ці визначення мають місце, але чіткого та повного уявлення про торгове фінансування вони не дають. Спробуємо розібратися в основних аспектах визначення торгового фінансування та викристалізуємо найбільш містке та основоположне його формулювання.

Розглядаючи вищенаведені терміни торгового фінансування слід відзначити, що майже всі вони трактують торгове фінансування виключно як послугу для фінансування зовнішньоекономічних контрактів, однак, на нашу думку, інструментарій торгового фінансування та механізми їх застосування можуть без особливих проблем використовуватись банками в межах однієї країни, тобто можуть дисконтуватись документи по акредитиву, надаватись гарантії, факторингові операції в межах обраного механізму фінансування та ін.

На нашу думку, визначення яке найбільш точно описує даний термін наступне: торгове фінансування – це механізм фінансування змінних потреб оборотного капіталу підприємства для однієї

або декількох торговельних угод при використанні в якості застави очікуваних грошових надходжень і не грошових ліквідних активів підприємства: дебіторської заборгованості, товарів в обороті, експортних контрактів і т. д. Це – саме механізм фінансування торгових угод, який на сьогодні день передбачає використання декілька основних інструментів [5]:

- факторинг, або фінансування клієнта під відступлення дебіторської заборгованості, включаючи міжнародний (форфейтинг);
- акредитиви (letterofcredit);
- банківські гарантії - внутрішні і зовнішні;
- прості або переказні векселі, у міжнародній практиці часто застосовуються при форфейтингових операціях.
- документарне інкасо.

Також варто відзначити, що деякі банки до торгового фінансування також відносять структурне, проектне фінансування як один з його різновидів, що є в не зовсім вірним. Деякі дослідники також притримуються даної думки, надають наступне визначення: «...Торговельне й структурне фінансування являє собою комплекс операцій (кредитні, розрахункові, гарантійні, з цінними паперами і т.д.) і послуг комерційного банку по підтриманню зовнішньоекономічної діяльності корпоративних клієнтів на термін від 1 місяця до 7 років із застосуванням переважно документарних інструментів (акредитив, гарантія, рамбурсное зобов'язання) і з участю покупця, постачальника і їх банків, а також, у разі структурного фінансування, експортного кредитного агентства».

Для вирішення цієї суперечності розглянемо визначення проектного та структурного фінансування (табл. 1.).

Проектне фінансування – це фінансування іноземним банком за допомогою експортного кредиту покупця нової економічної одиниці (specialpurposevehicle/company) для реалізації інвестиційного проекту під страхове покриття ЕКА країни інкорпорації постачальника/генерального підрядника.

Основні сфери застосування проектного фінансування: енергетика, видобуток і переробка корисних копалин, металургія, виробництво будівельних матеріалів, телекомунікації, нафтопереробна промисловість, інфраструктура тощо.

Особливість проектного фінансування полягає в тому, що єдиним джерелом погашення кредитної заборгованості є доходи новоствореної економічної одиниці, а єдиним забезпеченням платежів – її активи. Для такого виду фінансування характерні більш тривалий період кредитування (до 14 років) і тривалі кредитні канікули (до 2-х років).

Ще одне визначення проектного фінансування пояснює його як це метод залучення довгострокового позикового фінансування для великих проектів, заснований на позиці під грошові потоки, які створюються тільки самим проектом, і є складним організаційним і фінансовим заходом щодо фінансування і контролю виконання проекту.

Таблиця 1. Порівняльна характеристика торгового, структурного та проектного фінансування

	Торгове фінансування	Структурне фінансування	Проектне фінансування
Визначення	механізм фінансування змінних потреб оборотного капіталу підприємства для однієї або декількох торговельних угод з використанням основних інструментів: факторинг, акредитив, банківська гарантія, вексель.	фінансування іноземним банком розвитку нових проектів компанії-позичальника, пов'язаних зі збільшенням обсягів або модернізацією наявних виробничих потужностей за допомогою експортного кредиту покупця під гарантії ЕКА країни інкорпорації постачальника/генерального підрядника.	фінансування іноземним банком за допомогою експортного кредиту покупця нової економічної одиниці (specialpurposevehicle/company) для реалізації інвестиційного проекту під страхове покриття ЕКА країни інкорпорації постачальника/генерального підрядника.
Строк фінансування	в середньому - 3 роки	від 5 років до 10 років	від 5 років до 14 років
Цільове призначення фінансування	оновлення основних засобів підприємства	реалізація нового проекту в рамках розширення бізнесу чи збільшення виробничих потужностей	створення нової економічної одиниці
Джерело погашення заборгованості	виручка від реалізації продукції, що її отримає підприємство в процесі реалізації предмету фінансування;	майбутні грошові потоки, що прогножуються в разі успішної реалізації проекту, загальна бізнес-діяльність клієнта	доходи новоствореної економічної одиниці
Забезпечення	очікувані грошові надходження та інші ліквідні активи підприємства	основний капітал підприємства	активи новоствореної економічної одиниці
Сторони угоди	Покупець, Продавець, обслуговуючі банки	Покупець, Продавець, обслуговуючі банки та, як правило Експортне кредиторство (ЕКА)	Проектна компанія, Інвестор, Банки кредитори, Підрядники, Постачальники, ЕКА
Ціноутворення	Комісії банків учасників, як правило, банку покупця-позичальника (рідко і фінансуючий), фінансуючого банку і банку продавця (може бути фінансуючим)	Комісії банків учасників та ЕКА	Комісії банків учасників та ЕКА

Проектне фінансування відрізняється від синдикуваного кредитування тим, що має не знеособлений, а адресно-цільовий характер. Від венчурного фінансування – тим, що не супроводжується великими ризиками, що супроводжують розробку і впровадження нових технологій і нових продуктів. Проектне фінансування має справу з більш-менш відомими технологіями. Реалізація таких проектів більш передбачувана, ніж реалізація інноваційних.

Структурне фінансування – це фінансування іноземним банком розвитку нових проектів компанії-позичальника, пов'язаних зі збільшенням обсягів або модернізацією наявних виробничих потужностей за допомогою експортного кредиту покупця під гарантії ЕКА країни інкорпорації постачальника/генерального підрядника. Таке фінансування, на відміну від проектного, передбачає залучення у процес фінансування під новий проект компанії-позичальника. Основні сфери застосування такого фінансування: енергетика, деревообробна промисловість, сільське господарство, будівництво, машинобудування, металургія, телекомунікації тощо.

Структурне фінансування має низку особливостей і застосовується у випадках, коли фінансова ситуація компанії-позичальника не співвідноситься з масштабами проекту з впровадження істотного розширення бізнесу чи виробництва. Уможливити фінансування дозволяє індивідуальна структура угоди, розроблена згідно з умовами кожного конкретного проекту.

Основні умови реалізації структурного фінансування [6]:

- компетентний аналіз SPV (спеціально створена під реалізацію проекту компанія) та наявного бізнесу;
- фінансова ситуація компанії-позичальника в принципі припустима (але не співвідноситься з розміром проекту, що імплементується);
- наявність економічно життєздатного проекту;
- ретельно опрацьоване забезпечення.

Таким чином, з визначень проектного та структурного фінансування випливає, що з торговим фінансуванням ці послуги поєднує в певній мірі тільки те, що в цих механізмах фінансування можуть використовуватися однакові інструменти, однак сама мета фінансування та його сутність фундаментально відрізняється. Адже структурне та проектне фінансування направлене на фінансування інвестиційних проектів, «start-up» проектів на відміну торгового фінансування, яке займається фінансуванням торгових угод «побутового характеру» для підприємства, оновлюючи обладнання або закупаючи певні складові які необхідні для виробничого процесу підприємства.

Висновки

Підбиваючи підсумки виділимо основні судження, які сформувалися в процесі нашого дослідження:

- поняття торгового фінансування на українському ринку банківських послуг не має свого сталого вираження на відміну від іноземного, де дане поняття вже сформувалося і є широко вживаним. Внаслідок цього українські банки по різному трактують поняття торгового фінансування пропонуючи цю послугу своїм клієнтам.
- для формування єдиного всеохоплюючого поняття торгового фінансування, ми, проаналізувавши на основі різних джерел, дане поняття та викристалізували наступне поняття: торгове фінансування – це механізм фінансування змінних потреб оборотного капіталу підприємства, для однієї

або декількох торговельних угод, що передбачає використання декілька основних інструментів: факторинг (форфейтинг), акредитив, банківська гарантія, прості або переказні векселі, при використанні в якості застави очікуваних грошових надходжень і не грошових ліквідних активів підприємства.

– торгове фінансування не варто поєднувати з проектним та структурним фінансуванням, адже ці види фінансування хоча і мають деякі спільні риси, однак все ж різняться за цільовим призначенням та багатьма іншими ознаками, про які ми писали раніше.

Список використаної літератури

1. Визначення торгового фінансування. – Доступний з: URL: <http://www.eximb.com>.
2. Визначення торгового фінансування. – Доступний з: URL: <http://sberbank.ua>.
3. Визначення торгового фінансування. – Доступний з: URL: <http://www.piraeusbank.ua>.
4. Визначення торгового фінансування. – Доступний з: URL: <http://www.ukrgasbank.com.ua>.
5. Иванов С. Маркетинговые преимущества большого банка – специализация, технологии, персонал и целенаправленное выращивание клиентов // Аналитический банковский журнал. – 2010. – № 10. – С.27–36.
6. International Business Contacts. – Доступний з: URL: <http://ibcontacts.com.ua>.
7. Барабаш С. Привабливе фінансування // IB Observer. 2011. № 3. URL: <http://ibcontacts.com.ua>.
8. Гольцберг М.А. Международная торговля: финансовые операции, страхование и другие услуги: Пер. с англ. – К.: Торгово-издательское бюро BHV, 1994. – 480 с.
9. Озель, Д. М. Інноваційні методи фінансування експортно-імпортних операцій за допомогою документарних акредитивів // Теорії мікроекономіки: збірник наукових праць. – К.: АМУ, 2009. Випуск 32. – С. 151–159.
10. Румас С. Інструменти зовнішньоторговельного фінансування: форми і методи // Банківський вісник, Красавік, 2009. – № 10 (447). – С. 18–22.

Стаття надійшла до редакції 13.05.2013

Торговое финансирование на рынке банковских услуг Украины

Ярошенко С.В.

Київський національний торговельно-економічний університет

В статье рассмотрено понятие торгового финансирования и особенности его применения на рынке банковских услуг Украины.

Ключевые слова: торговое финансирование, аккредитив, структурное финансирование, проектное финансирование, факторинг, форфейтинг, вексель, банковская гарантия.

Trade finance on the market of banking services in Ukraine

Yaroshenko S.

Київський національний торговельно-економічний університет

The article considers the concept of trade finance and especially its implementation on the banking services market of Ukraine.

Keywords: trade finance, letter of credit, structured finance, project finance, factoring, forfeiting, promissory note, bill of exchange, bank guarantee.